

Tvärvetenskaplig hälsoforskning vid svenska lärosäten

En omvärldsanalys

Ett uppdrag från Södertörns Högskola att under en tvåveckorsperiod göra en kartläggning av sådan forskning.

Omvärldsanalysen kan inte sägas vara heltäckande. Det kan mycket väl hända att jag missat någon institution där hälsoforskning pågår. Jag har försökt att vara så öppen som möjligt i min informationssökning, men mitt eget intresse för tvärvetenskaplig inriktning inom den så kallade integrativa medicinen/vården har gjort att institutioner som har sådan forskning kan ha fått särskild uppmärksamhet.

Analysen bygger också helt på en undersökning av hemsidor vilket innebär att informationen i vissa fall kan vara föråldrad och att information undgått mig på grund av att den inte lagts ut på nätet. Jag har undersökt hemsidor vid följande lärosäten:

Karolinska Institutet (flera olika institutioner, forskarskolor och centrumbildningar), Mälardalens Högskola, SLU i Alnarp, Linköpingsuniversitet Tema Hälsa, Stockholms Universitet, Högskolan i Halmstad, Umeå Universitet, Göteborgs Universitet, Högskolan i Gävle, Högskolan i Kristianstad, Karlstads Universitet, Malmö Högskola, Mittuniversitetet, Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap i Göteborg, Södertörns Högskola, Uppsala Universitet, Växjö Universitet, Örebro Universitet, Hälsöhögskolan i Jönköping, Lunds Universitet och Luleå Tekniska Universitet.

Utöver dessa svenska lärosäten har jag avslutningsvis även tagit upp några internationella exempel inom området integrativ medicin. De är: Nasjonalt forskingssenter innen komplementær og alternativ medisin, Tromsø Universitet, Norge; Videns- og Forskningscenter for Alternativ Behandling, Danmark; Complementary and Integrated Medicine Research Group, School of Medicine, University of Southampton samt School of Integrated Health, University of Westminster, London.

I presentationen nedan återges innehållet från lärosätena inte tematiskt utan lärosäte för lärosäte och i en geografisk ordning som utgår från Stockholm och rör sig längre och längre bort från huvudstaden.

Utgångspunkten är, om jag förstått saken rätt, att man vid Södertörns Högskola har en ambition att initiera ett mång- och tvärvetenskapligt forskningscentrum inom hälsoområdet, där man vill kombinera humaniora och samhällsvetenskap och det som man på högskolan kallar livsvetenskaper med teknik?

De egna resurserna på Södertörns Högskola är mångvetenskaplig forskning inom humaniora, samhälls-, livs-, och utbildningsvetenskap. Viktiga profilområden för området humaniora/samhällsvetenskap är forskningen inom samtidshistoria, samhällets organisering, estetik och kulturteori, urbanforskning, genusforskning och forskning om inter-religiösa relationer. Den volymmässigt största forskningen är inriktad mot Östersjöregionen och Östeuropa. Inom alla profilområden pågår projekt med mångvetenskaplig inriktning. Inom livsvetenskap är forskningen inriktad mot biovetenskaper, från de biomolekylära delarna av kemin via cell- och molekylärbiologi mot zoologi, botanik och ekologi/miljövetenskap. Målet är en interaktiv miljö, där kemister och biologer kan samverka och dra nytta av varandras kompetens, synsätt

och metodik. Starka områden finns bl.a. inom utvecklingsbiologi, genreglering och läkemedelskemi. Här finns t.ex. SCOHOST, Stockholm Centre on health of Societies in Transition som följer och analyserar sociala och hälsotrender i Central- och Östeuropa, speciellt utvecklingen i Ryssland och de baltiska staterna.

Karolinska Institutet

När det gäller Karolinska Institutet så känner ni troligen till en hel del av det som beskrivs nedan, men kanske finns det också sådant ni inte känner till.

En institution inom KI som kan sägas vara tvärvetenskaplig till sin uppbyggnad eller sammansättning är **Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle (NVS)**. Prefekt är professor Åke Seiger (08-585 854 02). Man forskar inom områdena geriatrik, allmänmedicin och vårdvetenskap. Verksamheten spänner från molekyärgenetik till omvårdnad. Mycket av forskningen handlar om demenssjukdomar av olika slag. Man bedriver studier om åldrande, psykisk ohälsa och läkemedelföreskrivningars konsekvenser. Forskningen handlar också om rehabilitering i samband med problem i rörelseapparaten, vid neurologiska sjukdomstillstånd, psykiska problem och utmattningsdepression.

Inom institutionen finns följande sektioner: KI-Alzheimercentrum, Aging Research Center, Allmänmedicin, Alzheimer Neurobiologi, Arbetsterapi, Klinisk geriatrik, Klinisk nutrition, Neurorehabilitering, Neurodegeneration, Omvårdnad, Psykosocialt arbete, Sjukgymnastik och Tillämpad neuroendokrinologi.

Forskningen inom **Aging Research Center** sker inom ämnena geriatrisk medicin, psykologi och socialgerontologi och är inriktad på samspelet mellan individ och social miljö under åldrandet, t.ex. reaktioner på de sociala förändringar som har att göra med pensionering eller en nära anhörigs död, och betydelsen av det sociala nätverket för välbefinnande och livstillfredsställelse, demens (identifiering av riskfaktorer och naturligt förlopp), handikapp, de äldres läkemedelsanvändning, och hälsoekonomi, kognitiva förändringar vid normalt och patologiskt åldrande, effekterna av hälso- och könsfaktorer på kognitiva funktioner, och den biologiska grunden för åldersrelaterade kognitiva förändringar.

Allmänmedicin har också ett eget centrum, **Centrum för allmänmedicin (CeFAM)**. CeFAM är det största utvecklings-, utbildnings-, och forskningscentrumet inom allmänmedicin i Sverige och bland de största i Europa. Främsta uppgiften är att utveckla och förmedla kunskap för att förbättra människors hälsa och förbättra för patienterna i primärvården. Det görs genom att man bedriver patientnära forskning, utbildning och utvecklingsarbete. All verksamhet är knuten till Karolinska Institutet och Stockholms läns landsting. Forsknings- och utvecklingsarbetet vid CeFAM är koncentrerat kring följande teman: Arv, miljö, hälsa och livskvalitet i olika bostadsområden inklusive cancérepidemiologi, Barns och kvinnors hälsa, Beslutsstöd och hälsoinformatik, Hjärt-kärlsjukdom och livsstilsprevention, Mag- och tarmsjukdomar samt Psykisk hälsa. Kopplat till CeFam finns också Allmänmedicinskt kunskapscentrum (AKC) vilket fungerar som ett tvärprofessionellt och flervetenskapligt nätverk med syftet att bättre ta tillvara vårdpersonalens erfarenheter och idéer och förbättra möjligheterna för patientnära utvecklingsarbete, utbildning och forskning "på fältet".

Utöver ovan centrum har jag valt att nedan särskilt lyfta fram sektionen för omvårdnad.

Torkel Falkenberg (08-524 838 68) är chef för **Sektionen för omvårdnad**, som har elva tematiska enheter: Cancervård, Folkhälsa och omvårdnad i ett livscykelerspektiv, Gerontologisk omvårdnad, Integrativ vård, Närsjukvård/närvård, Omvårdnadsvetenskap och etik,

Omvårdnadsvetenskap och psykisk hälsa, Perioperativ omvårdnad - anestesi och operation, Transkulturell vård, Vård- och verksamhetsutveckling och Vårdvetenskap med inriktning mot klinisk omvårdnad. Jag fokuserar här på två av dessa enheter, Folkhälsa och omvårdnad i ett livscykelperspektiv och Integrativ vård, vilka jag finner särskilt intressanta ur ett tvärvetenskapligt perspektiv.

Utbildning och forskning inom enheten **Folkhälsa och omvårdnad i ett livscykelperspektiv (FOLK)** syftar till att öka kunskapen om sambandet mellan livsvillkor och hälsa/ohälsa på individ-, grupp- och befolkningsnivå. Denna kunskap är grundläggande för att sjuksköterskor ska kunna bedöma, planera, genomföra och utvärdera vårdnadsinsatser för främjandet av hälsa i ett livscykelperspektiv.

Den forskning och utveckling som bedrivs och planeras inom **Enheten för studier av Integrativ vård** syftar till att undersöka förklaringsmekanismer till det ökande intresset för komplementärmedicin, att utveckla och utvärdera policyriktlinjer och lagstiftning, samt att utveckla och utvärdera modeller för samverkan mellan vissa typer av komplementärmedicin och skolmedicin i fattiga och rika länder. Det övergripande målet med enhetens forskning och utveckling är att främja evidensbaserad utveckling av hälso- och sjukvården och bidra till en både säkrare, mer kostnadseffektiv och tilltalande hälso- och sjukvård, för både patienter och vårdgivare, med relevanta inslag av komplementärmedicin. Aktiviteter bedrivs i samråd med olika viktiga intressegrupper som t.ex. hälso- och vårdgivare inom den konventionella liksom komplementära sektorn, hälsoplanerare, beslutsfattare och patientgrupper.

Centrum för vårdvetenskap (CfV) (kontakt: fredrik.wilson@ki.se) är ett samverkansorgan som ska initiera ökad samverkan mellan vårdforskare inom Karolinska Institutet och olika vårdverksamheter inom Stockholmsregionen. Denna samverkan ska gynna utvecklingen av större tvär- och mångvetenskapligt sammansatta forskargrupper och större forskningsprojekt omkring ett gemensamt tema/problemområde inom vårdområdet.

Inom Karolinska Institutionen finns också **Institutionen för folkhälsovetenskap** där professor Lucie Laflamme (08-524 833 62) är prefekt. Han är också ämnesansvarig på Avdelningen för internationell hälsa (IHCAR). Man bedriver forskning, utbildning och rådgivning grundat på konceptet folkhälsa. Forskningen fokuserar på hälsoproblem hos befolkningen och hur man kan bekämpa dessa genom förebyggande samhällsbaserade åtgärder och utvecklande av ändamålsenliga hälso- och sjukvårdssystem. Forskning bedrivs i både industri- och utvecklingsländer och man använder sig av tvärvetenskapliga teorier och metoder, ofta med jämförbara och kulturöverskridande perspektiv. Epidemiologer och forskare inom socialvetenskap arbetar tillsammans med forskare som har en bakgrund inom medicin och vård. Planering och utvärdering av hälso- och sjukvård samt förståelse av hälsobeteenden är det gemensamma perspektivet inom projekten. Det ultimata målet för forskningen är en optimal resursanvändning för att kunna förändra bestämningsfaktorerna för hälsa, förbättra utnyttjandet av hälso- och sjukvården och göra den mer tillgänglig för att därigenom främja jämlikhet i hälsa.

Stockholms läns landsting, SLL, är Karolinska Institutets, KI, viktigaste samarbetspartner. KIs uppdrag är att medverka till att förbättra människors hälsa genom forskning och utbildning. SLL bedriver sjukvård och patientnära forskning där behandling av patienter sätts i första rummet. Uppdragen och prioriteringarna är olika men verksamheterna är mycket integrerade. Under 2007-2008 förändrar KI och SLL sitt sätt att samarbeta på. Det innebär att man utvecklar en ny, väl integrerad infrastruktur för sjukvård, utbildning, forskning och

utveckling. Kort sagt handlar det om att kraftsamla och att få ett bättre strategiskt helhetsperspektiv över behov och resurser. Den nya organisationen är resultatet av den så kallade **SASS-utredningen**, utredningen om Stockholms akademiska sjukvårdssystem. Inom institutionen för folkhälsovetenskap finns fem avdelningar: Folkhälso-epidemiologi, Internationell hälsa, NASP, Socialmedicin och Yrkes- och miljömedicin.

Vid **Avdelningen för Folkhälsoepidemiologi** bedrivs epidemiologisk forskning och bevakning inom det folkhälsovetenskapliga fältet, liksom undervisning inom grund- och forskarutbildning. I transdisciplinära forskarteam, där medicin, sociologi, psykologi, genetik och ekonomi möter epidemiologisk och biostatistisk metodkompetens, driver man projekt som syftar till att kartlägga orsaker till, liksom konsekvenser av, olika typer av ohälsa av folkhälsorelevans. Man arbetar även med implementeringsforskning och hälsoekonomisk analysmetod. **Avdelningen för internationell hälsa, IHCAR**, har forskningssamarbete med forskare i Europa, Nord- och Sydamerika, Asien och Afrika och arbetar med globala hälsofrågor. Målet är att främja global hälsa genom att bekämpa fattigdom och ojämlikhet. **NASP** (Nationell prevention av suicid och psykisk ohälsa) vid Karolinska Institutet och Stockholms Läns Landstings centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa.) NASP:s övergripande mål är att minska antalet självmordhandlingar varaktigt. Vägen dit går via delmål som att upptäcka självmordstrender och bryta dem och att sprida kunskap så att fler kan agera när någon visar självmordsbeteende. Delmålen omfattar också större åtaganden som att motverka faktorer som kan leda till självmord och att förebygga psykisk ohälsa och suicid i samhället i stort. **Socialmedicin** omfattar kunskap och kompetens om människors hälsa och sjukdom i samspel med det omgivande samhället och fokuserar huvudsakligen på sociala riskgrupper och sociala riskfaktorer, ofta med gender- och jämlikhetsaspekter. Ämnet innefattar epidemiologi, hälsofrämjande och förebyggande arbete samt hälso- och sjukvårdsforskning. Socialmedicin vid KI har en internationellt ledande position inom ämnesområdet. Inom socialmedicin vid KI och SLL är verksamheten väl integrerad och omfattar både forskning, undervisning och tillämpat folkhälsoarbete. **Avdelningen för yrkes- och miljömedicin** är associerad med avdelningen för Arbets- och miljömedicin vid Centrum för folkhälsa, Stockholms läns landsting. Vi är för närvarande fyra forskargrupper. Vår verksamhet utgörs av tillämpad forskning, forskar- och grundutbildning i syfte att öka kunskapen om kopplingen mellan arbete, miljö och hälsa och hur olika ergonomiska, fysikaliska, kemiska eller psykosociala exponeringsfaktorer i sig själva eller i kombination bidrar till hälsa eller sjukdom.

Karolinska Institutet och Stockholms läns landsting planerar att stärka det folkhälsovetenskapliga området genom ett fördjupat samarbete som bl a innebär en verksamhetsövergång av Centrum för Folkhälsa från Stockholms läns landsting till KI. Den nya enheten på KI kommer då att heta **Karolinska Folkhälsoakademien**.

Äldre- och folkhälsominister Maria Larsson har utsett Sarah Wamala till ny generaldirektör för Statens folkhälsoinstitut (FHI) efter regeringsbeslut. Sarah Wamala är docent i samhällsmedicin och medicine doktor i medicin/folkhälsovetenskap vid institutionen för folkhälsovetenskap, avdelningen för socialmedicin på KI. Sarah Wamala arbetar som avdelningschef för avdelningen Folkhälsa vid Centrum för Folkhälsa vid Stockholms Läns Landsting. Tidigare har hon varit bland annat enhetschef och forskningsledare på FHI. Hon tillträder den 1 november 2008.

En centrumbildning vid Karolinska Institutet som sysslar med en form av tvärvetenskaplig hälsoforskning är **Oshercentrum för integrativ medicin OCIM**. Forskningsledare är

professor Martin Ingvar (kontakt: 08-51776299). Integrativ medicin syftar till att främja hälsa och motverka sjukdom genom utveckling och integration av evidensbaserad kunskap från olika discipliner och traditioner för att komplettera den etablerade medicinen. Genomgående tillämpas här strikt vetenskaplig metodik för att utvärdera mekanismer, behandlingseffekter, effektivitet och användning i samhället. Verksamheten vid Oshercentrum för integrativ medicin vid Karolinska Institutet utmärks av en psykobiologisk ansats för att undersöka grunder för fysiskt och psykiskt välbefinnande. Fokus ligger på grundforskning, där mekanismer för placebo, smärtupplevelse och självskattad hälsa är viktiga områden. I viss mån är behandlingsforskning också representerad, framförallt med inriktning mot sjukdomsövergripande symptom som exempelvis smärta. Inom integrativ medicin kan konventionell medicin kombineras med behandling eller kunskap från komplementär och alternativ medicin men med höga krav på vetenskaplig evidens och utvärdering. Vid Osher centrum för integrativ medicin gäller verksamheten då främst vad som brukar kallas "Mind-Body Medicine", till exempel psykologisk behandling av smärta eller insomni. Mer sällan gäller verksamheten andra huvudområden av icke-etablerad behandling. All behandling sker inom ramen för forskning och centret bedriver ingen egen patientinriktad verksamhet. Forskningsansatsen skiljer sig ganska markant från Enheten för studier av integrativ vård, som har en vårdvetenskaplig utgångspunkt.

Stockholms Universitet

Vid Stockholms universitet har jag hittat ett centrum med förkortningen **CHESS**, Centre for Health Equity Studies (kontakt: administratör/direktör Cathrin Wiksell, 08-674 75 73), som tillhör den samhällsvetenskapliga fakulteten. CHESS arbetar med forskning som i vid bemärkelse berör hälsans sociala bestämningsfaktorer. Samspelet mellan sociala, psykologiska och biologiska förhållanden och processer, och hur dessa påverkar risken för sjukdom och förtida död, rent allmänt och i olika grupper i samhället. CHESS har kommit till som en följd av regeringens plan för ett nationellt forskningsprogram kring ojämlikhet i hälsa (1998). Då föreslog Socialvetenskapliga forskningsrådet (numera Forskningsrådet för Arbetsliv och Samhälle, FAS) etablerandet av ett mångdisciplinärt och tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare i och utanför Sverige inom detta område. Karolinska Institutet och Stockholms universitet ansökte 1999-05-12 gemensamt om att driva ett centrum med denna inriktning. Efter bedömningar med internationella sakkunniga beslöt forskningsrådet 2000-02-21 att inleda förhandlingar med de båda lärosätena. De tre parterna (FAS, SU, KI) avtalade om verksamheten för perioden 2000-2005. Forskningen finansieras i stor utsträckning av FAS och det finns ett avtal mellan Stockholms universitet och Karolinska institutet som sträcker sig fram till och med den sista december 2011.

Stressforskningsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området stress och hälsa. Institutet tillhör den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet och bedriver grund- och tillämpad forskning utifrån tvärvetenskapliga och tvärmetodologiska ansatser. Verksamhetsidéen är att studera hur individer och grupper påverkas av olika sociala miljöer, med särskilt fokus på stressreaktioner och hälsa. Den långsiktiga målsättningen med forskningen är att bidra till en förbättrad folkhälsa. Institutets verksamhet var tidigare förlagd till IPM, Institutet för Psykosocial Medicin – en forskningsmyndighet under Socialdepartementet – men inordnades 1 oktober 2007 i Stockholms universitet under namnet Stressforskningsinstitutet. Kontakt: Föreståndare och professor Torbjörn Åkerstedt 08-5537 8928, 0706-304 135.

Vid Stockholms universitet finns ytterligare ett par centrumbildningar som på ena eller andra sättet bedriver forskning kring hälsofrågor: SOFI, Institutet för social forskning och SORAD,

Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning. Vid Stockholms universitet finns dessutom en mängd forskning inom humaniora och samhällsvetenskap som kan ha hälso- eller medicinsk inriktning. Inom Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, liksom Institutionen för socialantropologi förekommer individuella projekt med sådan inriktning.

Uppsala universitet

I dokumentet *Uppsala universitet forsknings- och utbildningsstrategier* beskrivs universitetets nuvarande verksamhet och ambitionerna för de närmaste åren. I strategierna lyfts några styrkeområden fram. Av de fem områden som nämns är det tre som har direkt med hälsa att göra, nämligen Funktionell och komparativ genomik – forskning om våra gener, livets byggstenar, forskning om hur våra arvsanlag gör oss till dem vi är, och om att finna botemedel mot sjukdomar; Läkemedelsutveckling – utveckling av nya läkemedel för att hjälpa människor att leva ett fullt liv och att överleva, bekämpning av infektionssjukdomar, forskning inom grundläggande kemi, molekylär biologi och medicin samt; Hjärnans funktion och dysfunktion – medicinsk och psykologisk interdisciplinär forskning inom neurovetenskap, forskning om hjärnan, om hur den fungerar och inte fungerar, om vårt språk och vårt minne. **Vetenskapsområdet medicin och farmaci** är alltså starkt representerat här (kontakt: Ann-Charlotte Hellzén-Wallin, informatör, 018-471 71 36).

Men här finns också forskning inom folkhälsa och vård som har tvärvetenskapliga inslag där många av forskningsprojekten har kopplingar till andra forskningsämnen och forskningsområden. Exempel på verksamheter är **Centrum för handikappforskning CEOS**, **Centrum för miljörelaterad ohälsa** och **ULSAM** (Uppsala Longitudinus Study of Adult Men), vilket är ett unikt patientmaterial där ett stort antal män i Uppsala har följts longitudinellt under mer än 30 år. Inom ämnet vårdforskning ryms såväl klinisk omvårdnad som vårdvetenskap. Här finns också forskning inom allmänmedicin och klinisk epidemiologi, bioetik, hälso- och sjukvårdsforskning och sjukgymnastik med beteendemedicinska och kliniska tillämpningar.

Vid Uppsala universitet finns **Centrum för eHälsa** som bildades i september 2005 mellan Uppsala Universitet och Landstinget i Uppsala län med syftet till att samordna de tvärvetenskapliga forskningskompetenserna på Uppsala universitet och att verka för en bättre integration med befintlig klinisk verksamhet på Landstinget och i kommunerna samt utveckla näringslivskontakterna.

Ett annat exempel på centrum är **Kunskapscentrum för katastrofpsykiatri**, KcKP, som är inrättat vid Uppsala universitet på uppdrag av Socialstyrelsen. Verksamheten bedrivs inom psykiatridivisionen vid Akademiska sjukhuset. Här forskas på hur människor påverkas av allvarliga händelser. De psykiska följderna efter allvarliga händelser, såsom depression, posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), beroendesyndrom eller psykosomatiska besvär kan leda till allvarliga hälsoproblem. Krisstöd och behandlingsformer utvecklas. (Kontakt: 018-611 88 16, administratör).

Vid Uppsala universitet finns också mycket forskning inom humaniora och samhällsvetenskap. Inom Kulturanthropologi finns till exempel forskning inom medicinsk antropologi. Institutionen för psykologi bedriver hälsoforskning. Forskningen inom **Institutionen för kostvetenskap** utgår från olika samhällsproblem i relation till mat och måltider och framförallt de som lyfts fram inom de yrken som institutionen för kostvetenskap utbildar för, nämligen; dietist, kostekonom, hem- och konsumentkunskapslärare, samt konsulter inom primärvård och folkhälsa, produktutvecklare och konsulter inom livsmedelsindustrin.

Exempel på detta är att studera hur traditioner och vanor, liksom sociala nätverk kan påverka hälsan. Kontakt: prefekt Brita Karlström, 018 611 79 84, 018 471 23 01.

Här finns också **Institutet för bostads- och urbanforskning**, IBF som alltså hör till Uppsala universitet men har sina lokaler i Gävle (kontakt: prefekt Roger Andersson 026-420 65 26). IBF tillskapades hösten 1994 genom ett riksdags- och konsistoriebeslut. Uppgiften var att bedriva samhällsvetenskaplig forskning och delta i forskarutbildning inom bostads- och bebyggelseområdet. Enligt besluten skall institutet utgöra en mångvetenskaplig forskningsmiljö med stark vetenskaplig kompetens och huvudsaklig inriktning på inomvetenskapligt relevanta forskningsuppgifter av betydelse för den aktuella disciplinen. Här förekommer bland annat miljöpsykologisk forskning kring den yttre miljöns påverkan på hälsa. Här finns samverkan med forskare vid Högskolan i Gävle.

Mälardalens Högskola

Institutionen för vård- och folkhälsovetenskap har tillsammans med social omsorg och socialt arbete (tidigare institutionen för samhälls- och beteendevetenskap), bildat en ny akademi: **Akademin för hälsa, vård och välfärd**. Inom akademien finns utbildning och forskning inom ämnena: folkhälsovetenskap, medicinsk vetenskap, sjukgymnastik, social omsorg, socialt arbete, vårdpedagogik och vårdvetenskap. Akademien har sina lokaler i Västerås och Eskilstuna. Akademichef är professor Roland Svensson (016-15 37 37). Hemsidan är alldeles ny och man har inte hunnit lägga upp så mycket information ännu.

Högskolan i Gävle

Ett av Högskolan i Gävles tre profilmråden berör hälsoforskning, nämligen Samhällsvillkor och hållbar livsstil. Forskningsområdet belyser människor i såväl friskt som sjukt tillstånd ur både individens och samhällets perspektiv. Ett fokus ligger på hur människor hanterar sina liv och hur deras hälsa och livskvalitet påverkas. Samtidigt studeras också hur hälsa och livskvalitet kan främjas i ett samhälleligt perspektiv. Livskvalitet (fysisk, psykisk, social och existentiell) är det samlande begreppet för forskningen inom området. Ett från individuell synpunkt viktigt deltema omfattar insatsområden kring hur hälsa, stress eller sjukdomstillstånd hanteras (coping). Ett anknytande tema i ett hälsopedagogiskt och förebyggande perspektiv, syftar till att skapa underlag för modeller och innovationer som påverkar människors livsmönster mot en förbättrad folkhälsa/livskvalitet. Inom området uppmärksammas också frågeställningar kring hälsoaspekter vid åldrande och funktionshinder. Hur olika befolkningsgrupper påverkas av olika samhällsförhållanden, exempelvis etnicitet och strävan mot mångfald, är ett annat frågeområde. Ett ytterligare deltema är hur miljön i vid mening påverkar individens fysiologiska och psykologiska hälsa. Vidare utvecklas och förnyas den medicinska diagnostiken vid olika patofysiologiska tillstånd i syfte att förbättra vård och behandling. Ur ett samhällsperspektiv undersöks förutsättningarna för att utveckla utbildningar och yrkesroller/professioner som rör hälsa, vård och omsorg. Kontakt: forskningssekreterare Håkan Attius 026-64 85 75.

Vid Högskolan i Gävle finns hälsoforskning vid ämnesavdelningarna för folkhälsovetenskap, pedagogik, psykologi, vårdvetenskap, medicinsk vetenskap, sociologi samt idrott och hälsa. **Centrum för belastningsskadecentrum**, CBF, hör sedan några år till Högskolan i Gävle. CBF är en forskningsenhet inom Högskolan i Gävle. CBF:s vision är att deras forskning, utveckling och utbildning ska bidra till att minska belastningsrelaterad ohälsa i arbetslivet, förklara dess orsaker och begränsa dess konsekvenser. CBF har en stark och väletablerad forskning som sträcker sig från tillämpad grundforskning i laboratoriemiljö till fältstudier i arbetslivet. En stor del av forskningen sker i nära samarbete med andra forskningsmiljöer

nationellt och internationellt, och med partners i samhället. Även forskarutbildning är en viktig del av verksamheten. Man har kompetens inom fysiologi, medicin, rehabilitering, epidemiologi, ergonomi, statistik, psykologi, pedagogik och ekonomi.

Vid Institutionen för vårdvetenskap och sociologi görs f.n. en satsning under beteckningen **Humanparken**. Syftet med Humanparken är att skapa en arena för samverkan, regional utveckling och forskning mellan HiG, kommunerna i regionen, landstinget och näringslivet. Här kommer kopplingar mellan IT och teknik samt de tre forskningsinriktningar som studeras på avdelningen att initieras och i samverkan med övriga avdelningar/ämnesgrupper på institutionen.

Tvärvetenskapligt forum för hälsostudier är ett initiativ att samla forskare med olika akademiska bakgrunder och försöka få till stånd mångdisciplinära och tvärvetenskapliga forskningsprojekt. Hittills har inget konkret projekt sjösatts men gruppen har träffats under något års tid och bearbetat en gemensam text som ska fungera som en plattform för framtida samarbetsprojekt. I diskussionerna som förts inom gruppen har forskare från religionsvetenskap, hälsopedagogik, kulturvetenskap, psykologi, naturvetenskap, vårdvetenskap, arbetsvetenskap (CBF) och medicin deltagit. Även ett par forskare från Landstinget i Gävleborgs FoU-forum har medverkat i diskussionerna. Inom ramen för forumet har också förslaget om etableringen av en integrativmedicinsk hälsomottagning i Gävle väckts. Tanken är att verksamheten vid mottagningen skall vara en privat enhet som på olika sätt samverkar med kommun, landsting, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen m.fl. En arbetsgrupp bestående av representanter från högskola, kommun och landsting har träffats i ett drygt år och driver frågan vidare. För mer information se: www.hig.se/helna

Vid Högskolan i Gävle finns **Trädgårdsmästarprogrammet med inriktning mot hälsa och design**. Utöver trädgårdskunnande får man genom programmet kunskaper om bl.a. gestaltning, färg- och formlära, biologi, vårdvetenskap, utomhuspedagogik och miljöpsykologi. Utbildningen genomsyras av tre kompetensområden som ömsesidigt stödjer varandra och som tillsammans bildar en helhet: Trädgårdens hantverk, Naturens betydelse för upplevelsen av hälsa och Designmetodik vid formgivning av gröna miljöer. Programmet är förlagt till Wij Trädgårdar i Ockelbo.

Örebro Universitet

Människa-Teknik-Miljö (MTM) är ett mångvetenskapligt forskningscentrum och en forskarskola vid Örebro universitet där fokus idag ligger på miljöfarliga processer, miljöpåverkan av produkter och restprodukter samt samhällets hantering av dessa risker. Vid MTM finns kompetenser inom humaniora och samhällsvetenskap, teknik, naturvetenskap samt medicin. Forskarskolan har också ett avancerat analytiskt laboratorium för kemiska och biologiska analyser av tungmetaller och organiska miljöföroreningar. MTM bedriver sin forskning i nära samarbete med näringsliv och myndigheter i regionen. Under senare år har det också blivit ett ökat internationellt engagemang och samarbete. Forskningen kan indelas i tre huvudområden som har sin utgångspunkt från forskningsfoki ovan samt de olika kompetenserna vid MTM.

Forskarskolan i promotion och prevention erbjuder ett sammanhållet forskarutbildningsblock med inriktning mot promotion och preventionsvetenskap. Forskarskolan har utvecklats inom Örebro universitets Forskningsprofil 5, Människors livsvillkor - möjligheter, hinder och öppnande processer, och förenar forskning från olika discipliner, främst psykologi, socialt arbete, sociologi, handikappvetenskap, och folkhälsovetenskap.

Syftet med **Forskarskolan Värde, vård och omsorg** är att skapa starka forskningsmiljöer som kan korsbefrukta varandra och bli en utvecklingskraft för hälso- och sjukvården i framtiden. Forskarskolan bedriver en unik och mångvetenskaplig forskarutbildning där samhällsrelevanta och kliniskt betydelsefulla frågeställningar inom vård- och omsorgsområdet utforskas. Forskarskolan har ett uttalat internationellt perspektiv och har utvecklats inom ramen för forskningsprofil 2 - Människors värde, hälsa och vitaliserande processer.

Forskningsprofilen "Människors livsvillkor - möjligheter, hinder och öppnande processer" ansluter sig till nya incitament i beteende- och samhällsvetenskap. Nära psykologi, folkhälsa och socialt arbete har en ny vetenskap - Preventionsvetenskap - etablerats, där koncentrationen på protektiva processer till skillnad mot destruktiva sådana är uttalad. Profilen består av ett antal forskarmiljöer från olika discipliner, idag främst inom psykologi, sociologi/handikappvetenskap, socialt arbete och folkhälsovetenskap. Dessa forskarmiljöer utgör tillsammans profil 5 och bedriver utbildning och forskning inom promotion och preventionsvetenskap utifrån ett multidisciplinärt perspektiv.

Hälsoakademin bildades 2007 genom en sammanslagning av den tidigare Hälsovetenskapliga Institutionen och Institutionen för Klinisk Medicin. Forskningen och utbildningen sker i nära samverkan med samhällets frisk-, hälso- och sjukvård. Inom Hälsoakademin finns tretton utbildningsprogram, ett stort utbud av fristående kurser och åtta forskarutbildningsämnen. Akademin består av följande ämnen: biomedicin, medicin och kirurgi, omvårdnadsvetenskap och vårdvetenskap, arbetsterapi, folkhälsovetenskap och vårdkommunikation, hörselvetenskap, handikappvetenskap och medicinsk handikappvetenskap samt idrott.

Forskningsprogrammet **Livsförändringar, livskvalitet, patientens resurser och professionell omvårdnad** syftar till att i vid bemärkelse ta fram kunskaper som kan komma att användas i omvårdnaden och i vården av personer med långvariga sjukdomstillstånd i arbetsför ålder och för äldre personer. Hälsobefrämjande program, dels stöd- och utbildningsgrupper och dels alternativa hälsometoder, är under utvärdering. Modeller för omvårdnad behöver utvecklas för att kunna ge riktade insatser till de familjer som sviktar i sin vardag och som behöver stöd för att uppnå en bättre livskvalitet. Inom demensvården blir insatser för personalen avgörande för vårdkvaliteten. Andra forskningsprogram är: Möjligheter till dagligt liv för personer med nedsatt aktivitetsförmåga; Omsorg i livets slut och andra kritiska livshändelser; Vårdinformatik och patientsamverkan; Att konstituera ett genuint möte - om aktörer och deras resurser i vårdarbetets kommunikativa sammanhang.

Centrum för livsvetenskap är en gemensam satsning mellan forskare från Örebro universitet och Universitetssjukhuset i Örebro, vilken konstituerade sig våren 2005. Forskningsmiljön består av ett stort antal forskare inom gränsområdet biologi, kemi, biomedicin och medicin (det s.k. Life Science-området). Från universitetets sida representerar medarbetarna Institutionen för klinisk medicin och Institutionen för naturvetenskap. Universitetssjukhusets representanter kommer från Kliniskt forskningscentrum och från avdelningarna för mikrobiologi, klinisk immunologi och lungmedicin. Centrum för Livsvetenskap strävar efter att skapa en stark forskningsmiljö för att främja och utveckla den redan framstående och internationellt erkända verksamheten i livsvetenskap. Centrat ger också stöd för grund- och forskarutbildning samt har omfattande kontakter med myndigheter och näringsliv.

På Örebro universitet finns ett **spa-program**. Spa-programmet är en praktisk inriktad hälso-utbildning som syftar till att Spa-konsulenterna ska kunna planera och genomföra hälsofrämjande aktiviteter på individ- och gruppnivå. Olika arenor som spa-konsulenterna kan tänkas arbeta inom är moderna spa-anläggningar, andra bad- och motions- och friskvårdsanläggningar samt olika former av företagshälsovård. Kontakt Örebro universitet: 019-30 30 00.

Karlstads Universitet

Inom kunskapsområdet **Regional identitet och välfärd** studeras regioners förutsättningar i olika delar av världen. Detta innefattar ett brett spektrum av frågor med anknytning till samhällets utveckling och hållbarhet. Ambitionen är att forskningen ska genomsyras av ett tydligt genus- och mångfaldsperspektiv. Ett område som studeras är dagens arbetsliv och dess utveckling och innebörd för de arbetande. Forskningen behandlar välfärd, medborgarinflytande och regional utveckling i glesbygd. Forskarna undersöker hur man kan öka olika regioners attraktionskraft, skapa fler jobb och en god ekonomisk tillväxt samt utveckla människors kreativitet och entreprenörsanda. Ett annat viktigt område rör risk och säkerhet. Här fokuseras bland annat barns säkerhet, självmordsprevention, krishantering, industriell riskhantering och riskhänsyn i samhällsplaneringen. Även olika gruppers sociala och hälsomässiga förhållanden studeras. Forskningen handlar om arbetslöshet, sjukskrivningar och sjukvård samt hur man kan förbättra invånarnas hälsa och livskvalitet. De två ämnen som huvudsakligen tycks bidra med hälsoperspektiv inom kunskapsområdet är folkhälsovetenskap och omvårdnad. Vad jag kan se är det dessa ämnen som finns inom hälsoområdet på Örebro universitet. Hälsa är alltså inte någon dominerande profil där.

Linköpings Universitet

Institutionen för medicin och hälsa (IMH) är en sammanslagning av olika miljöer som representerar en stor ämnesbredd där, frågeställningar kring allt från samhällets och organisationsstrukturers inverkan på individens hälsa, till patientnära och experimentell klinisk forskning ingår. Institutionen är kopplad till tre av universitetets fakulteter (medicinsk, filosofisk och teknisk fakultet.) Detta ger utmärkta förutsättningar för tvärvetenskapliga möten och samverkansformer. Målet för verksamheten är att bedriva högkvalitativ forskning och undervisning som på ett bra sätt kan möta kompetensbehovet och den höga förändringstakten som finns inom hälso- och sjukvården och samhället i övrigt. Institutionen är organiserad i åtta avdelningar med olika uppdrag inom forskning och grundutbildning. De huvudsakliga grundutbildningsuppdragen är inom läkar-, sjuksköterske- och sjukgymnastprogrammen samt inom medicinsk biologi och folkhälsa. Följande avdelningar finns vid institutionen: Hälsa och samhälle; Kardiovaskulär medicin; Läkemedelsforskning; Omvårdnad; radiologiska vetenskaper; Samhällsmedicin; Sjukgymnastik samt; Utvärdering av medicinsk teknologi. (Kontakt: Prefekt Birgitta Öberg, 013-221753)

Vid **Avdelningen för hälsa och samhälle**, som tillhör filosofiska fakulteten, bedrivs tvärvetenskaplig samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning inom hälsoområdet. Forskningen bedrivs huvudsakligen inom tre programområden: Hälsa och samhällsförändring; Hälsa, kultur, erfarenhet samt; Bioetik och hälsofilosofi. Vid avdelningen bedrivs forskarutbildning, internationell masterutbildning samt fristående kurser på grundutbildningsnivå. Sedan 1981 har drygt 50 doktorander disputerat vid avdelningen. Inom forskningsområdet Hälsa och samhällsförändring studeras hälsa och livsvillkor i ett samhällsperspektiv. Hälsa och ohälsa är i någon bemärkelse alltid kroppsliga, men inte nödvändigtvis medicinska, fenomen. De studeras i programområdet Hälsa, kultur, erfarenhet empiriskt och med utgångspunkt i olika kultur- och socialvetenskapliga perspektiv (medicinsk antropologi, hälsosociologi, medicinsk kulturhistoria, kommunikation). Inom området Bioetik och

hälsofilosofi studeras hälsobegreppet, livskvalitet, hälsopromotion vårdbehov och värde. Epistemologiska och ontologiska frågeställningar om relationen mellan vetenskap, teknik och medicinsk praktik är andra områden som studeras.

Hälsa och samhälle är ett av institutionens strategiområden. Tre delområden har hittills utvecklats inom strategiområdet. Ett syfte är att utveckla tvärvetenskapliga angreppssätt. Inom dessa områden avses doktorandprojekt med samverkan mellan doktorander med olika disciplinär bakgrund att utvecklas. De tre forskningsområdena är tentativa och skall ses som en inledning på utvecklingen av en gemensam hälsovetenskaplig forskning vid institutionen, vilken förväntas omfatta många andra institutioner och enheter även utanför Linköpings universitet. De tre delområdena är: *I. Samhälle, vardagsliv och hälsa*. Forskningsområdet studerar hur samhällsförändringar påverkar hälsans utveckling på individ- och populationsnivå. Frågeställningarna spänner från biografi till biologi och belyses i historiska, globala, geografiska, socioekonomiska, psykobiologiska och genusrelaterade perspektiv. *II. Strategier för hälsa*. Strategier för hälsa omfattar forskning kring strategier som tillämpas av välfärds-samhällets olika aktörer för att främja hälsa, forskning kring interventioner på olika nivåer och i olika miljöer, samt forskning kring individers och grupper självvalda strategier för att nå eller bibehålla sin hälsa. *III. Hälsans aktörer och vård i förändring*. Forskningen omfattar förändringar inom hälso- och sjukvård och omsorg, såväl inom som utanför samhällets åtagande. Forskningen fokuserar vårdpolitik och medborgare, beslutsprocesser samt spridning och utvärdering av nya teknologier. Området belyser olika aktörer såsom politiker, professioner, medborgare, patienter och närstående.

Hälsöhögskolan i Jönköping

Hälsöhögskolans forskarskola, **Forskarskolan Hälsa och välfärd**, har sitt fokus på hälso- och välfärdsfrågor. Forskarskolan har en bred ansats av teorier, metoder och kunskaper från skilda områden inom vetenskapsområdet humaniora och samhällsvetenskap. Profiler inom forskarskolan är: Åldrande - livsvillkor och hälsa; Kvalitetsförbättringar, innovationer och ledarskap; CHILD (Children - Health - Intervention - Learning – Development) samt; Oral hälsa. Forskarskolan har en tvärvetenskaplig grund som samtidigt erbjuder en fördjupad ämneskunskap inom arbetsterapi, gerontologi, handikappvetenskap, omvårdnad, oral hälsovetenskap eller socialt arbete. Den tvärvetenskapliga ansatsen syftar till att ge en ökad förståelse för andra ämnen och professioner inom vård och omsorg. Detta i sin tur gynnar samverkan och sätter individens eller patientens behov i fokus. Kontakt: Förståndare och professor Bo Malmberg, 036-101316.

Växjö Universitet

Av sju forskningsområden på Växjö universitet är det ett som berör hälsoområdet, nämligen **Välfärd och demokrati**. Kontakt: Tapio Salonen, 0470-70 83 45. Inom detta forskningsområde utgör **Medborgaren i Välfärdssystemen, MiV**, en tvärvetenskaplig forskningsmiljö. Genom en rad olika forskningsprojekt studeras såväl medborgarnas deltagande och delaktighet i välfärdssystemet som social inklusion och exklusion. MiV-gruppen består av forskare från institutionen för pedagogik, institutionen för samhällsvetenskap (avdelningarna för historia, media och kommunikation, social-psykologi och sociologi), polisutbildningen samt institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete. Fyra forskningsteman som lyfts fram är: *I. Medborgarperspektiv på välfärdsinstitutioner och välfärdsservice*. Gruppen kommer att utveckla ett "bottom-up" perspektiv på medborgares användning av välfärdsservice och bidragssystem. Detta analyserar olika medborgares strategier, handlande och position. *II. Medborgerliga kompetenser, resurser och möjligheter*. Gruppen kommer att undersöka individuella resurser (eller brist på resurser), kompetenser och möjligheter i

relation till individuella strategier och handlande med hänsyn tagen till sociokulturella faktorer. *III. Institutionell uppbyggnad och organisation, jämförelse av välfärdssystem.* Gruppen kommer att undersöka och jämföra olika välfärdssystem och dess relativa effekt på medborgerlig delaktighet. *IV. Utveckling av forskningsmetoder.* Kombination av olika metodologiska angreppssätt.

Mittuniversitetet

Av universitetets sex forskningsprofiler är det ett som är av intresse i detta sammanhang: **Välfärdssamhällets utmaningar.** Vid **Institutionen för hälsovetenskap** bedrivs forskning inom ämnena: folkhälsovetenskap, idrottsvetenskap, kriminologi, omvårdnad och rehabiliteringsvetenskap. Forskningsprofilen Välfärdssamhällets utmaningar inkluderar ett brett spektrum av forskningsansatser om välfärdssamhällets problem och utvecklingsmöjligheter, där livskvalitet, hälsa och trygghet utgör viktiga beståndsdelar. En stor del av forskningen har en tvärvetenskaplig och tillämpad inriktning, men studier av grundforskningskaraktär förekommer också. Forskningsämnen är: Beteendemedicin – livsstilen, arbetet och folkhälsan; Regional och lokal välfärdsutveckling samt; Sjukskrivning, förtidspension och rehabilitering.

Mittuniversitetet spelar en roll inom **Centrum för rehabiliteringsforskning**, som är ett nationellt nätverk bestående av flera lärosäten och vetenskapliga discipliner. Det tycks också finnas en utvecklad samverkan mellan universitetet och kommunerna i Jämtlands **FoU-enhet** liksom med Landstinget i Västernorrlands **FoU-centrum**.

Högskolan Kristianstad

Forskningstemat **Människa - Hälsa – Samhälle**, vilket etablerades 1998, är ett av de fyra prioriterade forskningsområdena vid Högskolan Kristianstad. Successivt har temat alltmer orienterats mot arbetsrelaterad folkhälsovetenskaplig forskning, där temat nu har sitt fokus. Forskningen inom projekten sker inom ett antal olika huvudområden: Hälsofrämjande arbetsplatser; Fysisk aktivitet & hälsa; International health; Socialförsäkringen; Ungdomar – framtidens arbetskraft samt; Smärta. Kontakt: Professor Göran Ejlertsson, 044-204051.

Bland högskolans hälsovetenskaper finns: Folkhälsovetenskap (som dominerar i temat Människa-Hälsa-Samhälle), Oral hälsa, Omvårdnad, Socialt arbete och Etisk bedömning. Inom beteendevetenskaperna finner vi utöver pedagogik, psykologi, kriminologi och sociologi även **mat- och måltidsvetenskap** som handlar om måltidens biologiska, sociala och kulinäriska betydelse i 24-timmarssamhället. Området mat- och måltidsvetenskap är ett brett tvärvetenskapligt ämne som kan studeras ur ett naturvetenskapligt och/eller samhällsvetenskapligt perspektiv; från kemi och fysiologi till psykologi, etnologi och sociologi. När ämnet godkändes som en vetenskaplig disciplin vid Örebro universitet 2001 (I B Gustafsson, Food Service Technology 2004, 4, 9-20) identifierades följande discipliner: etnologi, sociologi, antropologi, ekonomi, nutrition, folkhälsovetenskap och hushållsvetenskap. Ett etablerat teoretiskt utgångsläge är att analysera måltiden från fem perspektiv (FAMM, five aspects meal model) – rummet, mötet, produkten, atmosfären, lednings- och kontrollsystem.

Göteborgs Universitet

Göteborgs universitet har fastställt fem profilområden (Hälsa, Kultur, Miljö, Demokrati och samhällsutveckling samt Kunskapsbildning och lärande) och åtta prioriterade områden: Den patientnära forskningen om hjärta och kärl inklusive fetma, biomaterial och vaccin; Lärande; Språkteknologi; Demokrati och opinion; Havsmiljö, Kulturarv, Globalisering och; Kultur och hälsa. Av dessa är det framför allt det första och sista som är intressant i detta sammanhang.

Den patientnära forskningen om hjärta och kärl inklusive fetma samt biomaterial och vaccin. Forskningsområdet representerar den mycket fruktbara göteborgska modellen att föra samman forskning på molekylnivå med patientnära forskning. Vidare karaktäriseras området av nära relationer till andra discipliners forskning, framför allt biologi (naturvetenskap) men även kost och friskvård (utbildningsvetenskap) och livsstil (samhällsvetenskap). Området har stor praktisk betydelse och representerar ett fält med betydande samverkan med både andra lärosäten, som exempelvis Chalmers, och med framgångsrik biomedicinsk och medinteknisk industri. Vård för detta område är **Sahlgrenska akademien** som är den hälsovetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet. Här finns undervisning och forskning inom farmaci, medicin, odontologi och vårdvetenskap. Kontakt: MD, dekanus, Olle Larkö, 031-786 3809.

Sahlgrenska akademiens forskning har en bredd – alltifrån grundläggande studier av molekylers struktur och cellers funktion via experimentella studier av sjukdomsprinciper till folkhälsovetenskap och epidemiologi. Man har ett betydande samarbete med andra forskargrupper såväl inom Sverige som i övriga delar av världen. Starka forskningsområden är klinisk medicinsk där man samverkar med Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Exempel på starka forskningsområden är fetma med kardiovaskulär forskning och diabetes, biomaterial, farmakologi, neurovetenskap, pediatrik, epidemiologi, reumatologi och mikrobiologi. Den odontologiska forskningen sker i nära samarbete med folktandvården i Göteborg och Västra Götalandsregionen. Viktiga områden är dentala biomaterial, implantologi, odontologisk psykologi, hårdvävnadsbiologi, oral medicin, parodontologi och kariologi. Den vårdvetenskapliga forskningen är förhållandevis ny inom Sahlgrenska akademien och är under stark utveckling. Till skillnad från övrig forskning inom akademien är vårdvetenskapen mer inriktad på metodiken att mäta människans subjektiva upplevelse och erfarenhet av till exempel smärta och oro. Områden av särskilt intresse är symtom vid olika sjukdomstillstånd, intensivvård och vårdpedagogik. I det senare fallet är kommunikationen mellan vårdpersonal och patient ett viktigt delområde.

Forskning om kultur och hälsa är ett relativt nytt vetenskapligt fält. Det har sin styrka i att Göteborgs universitet har en tradition av att samverka mellan å ena sidan medicin och vård och å andra sidan konst, humaniora och samhällsvetenskap. Ett antal delprojekt har identifierats och arbete pågår med att utveckla nya former för samarbete inom fältet.

- Vi har aldrig haft större möjligheter att behandla sjukdomar men samtidigt förmodligen aldrig varit sjukare. Vi vet vad det beror på. Vi äter och lever oss sjuka. Vi vet också att vi inte kan fortsätta med det. Vi måste finna vägar till ett friskare liv och en högre grad av välbefinnande. En sådan väg är kulturen. Sambandet mellan kultur och hälsa blir allt tydligare, säger Gunnar Bjursell. Området kultur-hälsa är därför i den internationella forskningen föremål för stor uppmärksamhet.

Ledamöter av styrgruppen för projektet Kultur och hälsa är Gunilla von Bahr, tidigare rektor vid Kungliga Musikhögskolan, Gunnar Bjursell, professor vid Göteborgs universitet (ordf), Bengt-Ove Boström, rektorsråd vid Göteborgs universitet, Christina Doctare, läkare och författare, Anders Franck, programchef på Jonsereds herrgård, Göteborgs universitet, Pam Fredman, rektor vid Göteborgs universitet, Hans Hedberg, dekan vid Konstnärliga fakulteten, Göteborgs universitet, Olle Larkö, dekan vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet, Ingrid Larsson, direktör för enheten för välfärds- och utbildningsfrågor i Göteborgs stad, Alf Linderman, direktör på Sigtunastiftelsen, och Kerstin Quentzer, tidigare kulturchef i Västra Götalandsregionen.

På hemsidan för Kultur och hälsa finns ingen introducerande information utan enbart olika dokument så som nyhetsbrev, lägesrapporter och aktiviteter som centrumet är involverade i. Kontakt: professor Gunnar Bjursell 0706-99 37 45.

Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap, Göteborg

Forskningen vid Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap (NHV) skall ha folkhälsovetenskaplig relevans samt utgå från nordiska erfarenheter och bedrivs på nordisk basis eller bestå av internationell forskning med nordisk relevans. Vid NHV bedrivs forskning inom The Nordic Research Academy for Global Health, Forskning inom Health Promotion, The Nordic Health Promotion Research Network, Nordiska akademien för forskning om psykisk hälsa, Forskning om Universell design, Forskning kring flyktingskap, migration och hälsa och Forskning om läkemedelsanvändning

Högskolan Halmstad

Vid **Sektionen för Hälsa och Samhälle** forskas om samhälls-, beteende- och hälsovetenskap. Forskningen på sektionen bedrivs främst i fyra större forskningsmiljöer: Centrum för idrott och hälsoforskning, Centrum för studier av politisk kommunikation och media, Samhällsförändring, lärande och sociala relationer samt Valfärd och Välbefinnande. I forskningsmiljöerna förenas olika ämnen ofta i projekt tillsammans med andra discipliner, inom bland annat de teknologiska och ekonomiska vetenskaperna, för att tillsammans på bästa vis tillvarata forskningsintressen från samhällets olika sektorer. Samverkanspartners på Sektionen för hälsa och samhälle är: Folkhälsovetenskap, Genusvetenskap, Handikappvetenskap, Socialt arbete, Kulturgeografi, Pedagogik inriktning Idrott, Psykologi inriktning idrott och Statsvetenskap. Kontakt: professor Lillemor Hallberg, 035-16 76 58.

Vid sektionen finns **Svenskt Nätverk för Anpassad Fysisk Aktivitet** som vill stimulera till fysisk aktivitet för barn och ungdom med funktionshinder och verka för erfarenhetsutbyte samt fortbildning inom detta område. Medel från Nordiska Ministerrådet har erhållits för att bygga upp ett nordiskt nätverk. Nätverket är under uppbyggnad för att stärka kunskapsutbyte inom AFA (Anpassad fysisk aktivitet), som har blivit ett globalt begrepp. Dess omfattning berör områdena idrott, hälsa, habilitering och rehabilitering, handikappidrott, fritid och rekreation.

Det övergripande syftet med forskningen inom forskningsmiljön **Valfärd & Välbefinnande (V&V)** är att studera förhållandet mellan samhällets välfärdssystem och människors levnadsvillkor, livsstil, hälsa och välbefinnande. Forskningen är främst inriktad på att identifiera, problematisera och granska dessa förhållanden på individ-, grupp- och samhällsnivå. Forskningsmiljön vill bidra till att öka medvetenheten om livsstilsfaktors betydelse för människors hälsa och välbefinnande samt uppmärksamma utsatta gruppers livssituation och hälso- och levnadsvillkor. Valfärd & Välbefinnandes vill stimulera, stödja och stärka forskningen och den akademiska miljön, öka möjligheterna för forskningsmässigt samarbete över ämnesgränser mellan forskare inom forskningsmiljön, mellan forskare inom olika forskningsmiljöer och ämnen såväl inom som utom högskolan samt uppmuntra forskning i samarbete med myndigheter och organisationer.

Forskningsmiljön V&V har drygt 40 aktiva medlemmar inom flertalet av de ämnesområden som finns på Sektionen för Hälsa och Samhälle, som omvårdnad, folkhälsovetenskap, psykologi, handikappvetenskap, socialt arbete, kulturgeografi och sociologi. Av dessa medlemmar är 10 doktorander och antagna till forskarutbildning vid olika universitet, t ex i

Linköping, Lund och Göteborg. Lärare, forskare och doktorander deltar aktivt i forskningsmiljöns gemensamma aktiviteter och i de olika forskargrupper som finns inom V&V. Flera projekt drivs i samverkan med regionala/lokala aktörer som Region Halland, Landstinget Halland, kommuner och brukarorganisationer liksom med nationella och internationella samarbetspartners. En internationell vetenskaplig tidskrift, *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, startades 2006 i samarbete mellan Taylor & Francis Group och forskare inom V&V. Tidskriften har redaktion och Editor-in-chief inom V&V. I fokus för V&Vs forskning står flerdisciplinära studier som bidrar till kunskapsutveckling med relevans för välfärd, hälsa och välbefinnande på individ-, grupp- och samhällsnivå.

Exempel på forskargrupper inom V&V är: Kardiologisk omvårdnad och rehabilitering, Hörsselforskning, Vuxenmobbing, Långvariga smärttillstånd, Forskargrupp kring Oral hälsa och Wigforssgruppen. **Wigforssgruppen**, som funnits sedan början av 1990-talet, består av ett tiotal forskare. Den huvudsakliga inriktningen ligger på mångvetenskaplig forskning om välfärds- och utbildningssystemen och vad de betyder för olika utsatta grupper. Utsatta grupper kan exempelvis vara människor med funktionshinder eller missbruksproblem. Inom gruppen finns idag forskning med fokus på bland annat funktionshinder och handikapp, specialpedagogik, ledarskap, kulturgeografi, socialt arbete och spelberoende. Det handlar exempelvis om hur normalitet och avvikelse konstrueras i skolan, hur elever med funktionsnedsättningar bemöts, samt studier av unga vuxnas situation i samband med övergången från utbildning till arbetslivet. På det nationella planet ingår Wigforssgruppens medlemmar i ett flertal nätverk och samarbeten. Det kan nämnas att forskningen vid Wigforssgruppen särskilt lyftes fram vid FAS inventering av svensk handikappforskning 2003. Även på det internationella planet finns en mängd kontakter och samarbetsrelationer. Samverkan med myndigheter, organisationer, brukare och yrkesverksamma har sedan starten varit ett kännetecken för verksamheten. Kontakt: docent Magnus Tideman, 035-16 71 81.

Vid Högskolan Halmstad finns också **Centrum för Idrott och Hälsorforskning (CIHF)**. Ett övergripande mål för CIHF är att vidareutveckla forskningsområdet kring idrott och hälsa. Som primärt mål innebär detta huvudsakligen forskning (grundforskning respektive tillämpad forskning) men också utbildning (internt såväl som externt genom olika former av uppdragsutbildning). Det är också viktigt att sprida kunskap utanför de akademiska kretsarna genom att samverka med det omgivande (idrotts) samhället. CIHFs forskning fokuseras utifrån två breda verksamhetsfält dvs FoU-frågor som rör tävlingsidrott, utveckling och prestation samt hälsa/fysisk aktivitet. De områden som forskningsgruppen representerar idag är folkhälsovetenskap, pedagogik inriktning idrott, psykologi inriktning idrott, idrott och hälsa samt fysiologi och biomekanik. I Högskolans nya labbmiljöer bedrivs idag såväl grund- som tillämpad idrottsforskning. Kontakt: professor Natalia Stambulova, 035-16 72 37.

Lunds universitet

Vid Lunds universitet bedrivs forskning inom flera aktuella forskningsfält, bland annat inom nanoteknik och stamcellsbiologi. Det finns åtta fakultetsområden - teknik, naturvetenskap, medicin, ekonomi, samhällsvetenskap, juridik, humaniora-teologi, konst, musik och teater. Särskilda satsningar görs inom universitetets profilmråden - medicin och läkemedel och globalt hållbar samhällsutveckling. Det är tvärvetenskapliga områden där universitetets bredd är en förutsättning för framgången.

Starka forskningsområden inom medicin är: Neurovetenskap, Diabetes/endokrinologi, Cancer, Mikrobiologi, Rörelseorganens sjukdomar, Stamcellsbiologi, Kardiovaskulära sjukdomar och Omvårdnad

Lunds universitet satsar på tvärvetenskaplig forskning, där forskare och studenter från olika ämnesområden samarbetar. För att stärka forskningen har fakulteten inrättat tvärvetenskapliga programområden och nätverk. Dessa står för ett nytt sätt att föra samman framstående forskargrupper för att åstadkomma en kraftsamling i kreativa forskningsmiljöer som fokuserar på viktiga folkhälsoproblem.

En stark forskningsmiljö består av flera forskargrupper som fått extern finansiering i nationell eller internationell konkurrens. Dessa är: NeuroFortis, CREATE health. A Strategic Centre for Clinical Cancer Research, Antidiabetic Food Centre, Hemato-Linné, Neuronano Research Center, Lund University Diabetes Centre, Centrum för ekonomisk demografi, Centre for Ageing and Supportive Environments (CASE), Centrum för Medicin och Teknologi för Arbetsliv och Samhälle, Bagadilico – nya terapier för sjukdomar i basala ganglierna.

Center for Ageing and Supportive Environments, CASE, är ett forskningsprogram inriktat mot äldreforskning där tre av universitetets fakulteter samverkar: Medicinska fakulteten, Lunds Tekniska Högskola och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Programmets kärna utgörs av det samarbete som under drygt tio års tid byggts upp av professorerna Susanne Iwarsson vid Medicinska fakulteten och Agneta Ståhl, LTH.

- Resultatet av vår forskning rör konkreta förhållanden i människors livsmiljö såsom utformning av bostäder, utemiljö och kollektivtrafik, och vi är övertygade om att de resultat vår forskning leder till kommer att få betydelse för många, främst äldre personer men också aktörer med ansvar för att planera ett samhälle som stödjer det goda åldrandet, som kommuner och bostadsföretag, säger Susanne Iwarsson.

Den andra forskningsmiljön som fått pengar för den kommande treårsperioden är **Centrum för Medicin och Teknologi för Arbetsliv och Samhälle** vid Lunds universitet, METALUND. Också det är ett samarbete mellan Medicinska fakulteten och LTH.

- Det vi såg som viktigt i vår ansökan var att förena biomedicin och teknik i studier av riskfaktorer i arbetsliv och yttre miljö av betydelse för de stora folksjukdomarna och strategier för att minska dessa risker. Våra forskargrupper har tillsammans en unik kompetens för det, säger projektledaren och docenten Maria Albin som tillsammans med professor Mats Bohgard koordinerar centret.

Centrumet ska fokusera på de stora riskfaktorerna för allmänhetens hälsa; bland annat muskuloskeletala sjukdomar, luftvägssjukdomar samt diabetes och cancer. Forskningen ska täcka hela skalan, från grundforskning till design av arbetsmiljöer.

För mer information:

Susanne Iwarsson, professor Medicinska fakulteten: 046/222 19 40, 0703/17 31 11

Agneta Ståhl, professor, Lunds Tekniska högskola: 046/222 91 32, 0707/88 32 56

Maria Albin, docent, Medicinska fakulteten: 046/17 31 59

Mats Bohgard, professor, Lunds Tekniska Högskola: 046/222 80 16, 0708/59 13 92

Vid Lunds universitet finns också ett antal centrumbildningar som Medicinska fakulteten deltar i: Biomekaniskt centrum, Centrum för forskning inom biomolekylär struktur och dynamik, Centrum för medicinsk informatik LUMI, Functional Food Science Centre, FFSC.

Vid Lunds universitet finns också **Lunds universitets centrum för hälsoekonomi, LUCHE**, som är ett virtuellt centrum för samverkan över ämnes-, institutions- och fakultetsgränser mellan forskare inom det hälsoekonomiska området. LUCHE är även ett gemensamt kontakorgan gentemot externa intressenter. Det inrättades av Rektor år 1998. Här finns även **LUMI, Lund university research program in medical informatics**, som är ett mångdisciplinärt nätverk av forskargrupper, hälsovårdgivare och hälsoindustri inom Medicon Valley-regionen.

Vårdalinstitutet har en hemvist vid Lunds Universitet. Forskningen vid institutet avser tre forskningsplattformar, sedda i ett socialt sammanhang: Långvarigt psykiskt sjuka och funktionshindrade, Äldre och äldres vård och omsorg, Långvarigt sjuka och funktionshindrade.

Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp

Fakulteten för Landskapsplanering, Trädgårds- och Jordbruksvetenskap (LTJ). LTJ-fakulteten är belägen i Sveriges mest dynamiska jordbruks-, trädgårds- och livsmedelsregion. Öresundsregionen befinner sig i en expansiv fas där kunskap, utbildning och forskning har fått en central innebörd. Fakulteten erbjuder forskning och utbildning inom unika områden som landskapsplanering, trädgård, livsmedel och lantbruk. LTJ är medlem i Öresundsuniversitetet, ett samarbete mellan 14 universitet och högskolor i Lund, Malmö och Köpenhamn. Kontaktnätet sträcker sig ut i näringslivet genom flera olika samarbetsprojekt med allt ifrån stora livsmedelsföretag till kommuner och myndigheter.

Fakulteten är indelad i flera olika områden varav **Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi**, i detta sammanhang framstår som det mest intressanta och här snävar jag in på ämnesavdelningen för miljöpsykologi. Miljöpsykologi består av forskning och utbildning i landskapsinriktad miljöpsykologi med naturens roll för livskvalitet och hälsa som specialområde. Alnarps rehabiliteringsträdgård fungerar som en bas för utvecklingsarbete och forskning kring natur- och trädgårdsterapi. Den gemensamma nämndaren utgörs av intresset för människans samspel med den fysiska miljön med särskild inriktning mot utemiljöernas funktion i vardagen och vad dessa betyder för välbefinnande, kvalitet och hälsa. Kontakt: Områdeschef, forskare Peter Lundqvist 040-415495, 0707-296115.

Den miljöpsykologiska gruppen på Alnarp bedriver studier kring utemiljöns betydelse för barns lek och hälsa. Hälsfaktorer som fysisk aktivitet, koncentration och motorik har studerats i relation till förskolegårdars innehåll och utformning. Arbetet bedrivs i den tvärvetenskapliga forskargruppen BUHM (Barn Ute, Hälsa och Miljö) med Patrik Grahn och Fredrika Mårtensson från SLU, Margareta Söderström, medicinska fakulteten, Lunds universitet samt Cecilia Boldemann, Centrum för folkhälsa, Stockholms läns landsting och Margareta Blennow, Sachska barnsjukhuset, Stockholms läns landsting. Aktuellt projekt är *Barn till fots. Om uthålligt stadsbyggande och barns vardagsrörlighet*. Projektledare är Fredrika Mårtensson. Lantbruk är en speciell värld. Samtidigt som det är en uppväxtmiljö för barn och ungdomar är det en arbetsplats. Det finns idag inte någon samlad kunskap om vardagslivet på lantbruk för barn och ungdomar upp till 18 år. För att lära oss mer om detta vill vi vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Alnarp, i samarbete med Etnologiska institutionen och Folklivsarkivet vid Lunds universitet, samla in berättelser från föräldrar om hur de ser på sina barns vardagsmiljö. Projektet finansieras av Stiftelsen Lantbruksforskning.

Alnarps rehabiliteringsträdgård finns vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Alnarp. Universitetet bedriver grundforskning och tillämpad forskning inom det biologiska fältet, där hälsa är en viktig del. Samarbete sker med ett flertal universitet både inom Sverige och internationellt. Rehabiliteringsträdgården är anlagd enligt den senaste internationella forskningen och verksamheten studeras kontinuerligt i en tvärvetenskaplig studie. Verksamheten bedrivs till delar i samverkan med Lunds Universitetssjukhus.

Strategin är att arbeta med forskning, utveckling, undervisning och information gällande attraktiva och hälsofrämjande (frisk- & sjukvård) miljöer; urbana och rurala. Ett särskilt perspektiv är betydelsen av naturkontakt och utevistelse. Strategin präglas av en holistisk tvärvetenskaplig syn för främjande av hälsa, välbefinnande, rekreation och utveckling. Utsatta grupper uppmärksammas särskilt, såsom barn, äldre, långtidssjuka och funktionshindrade. Kontakt: Lena Welén-Andersson, 040-415539

Malmö Högskola

Vid Malmö högskola finns ett antal **forskningsmiljöer**. Varje forskningsmiljö måste ha en kritisk massa för att bedriva uthållig forskarutbildning; ett tillräckligt antal handledarkompetenta personer (professorer eller docenter) och ett tillräckligt antal doktorander. I miljön ingår också personer på post docnivå; till exempel lektorer, forskarassistenter och biträdande lektorer.

Malmö högskola har ett antal **profilområden**: Biologiska gränsytor, Hälsa och sociala villkor i ett livsförloppsperspektiv, Idrott i förändring, Migrationsprofilen, Nya medier, Oral hälsa, Urbana Studier och Utbildningsvetenskap.

Ett **forskningsprogram** är en samlingspunkt för viss högskolegemensam forskningsverksamhet. I varje forskningsprogram samarbetar forskare från högskolans olika områden för utbildning och forskning i projektform kring gemensamma frågeställningar. Forskningsprogrammen organiseras under Malmö högskolas institut för flervetenskaplig forskning. För närvarande finns det fyra forskningsprogram: Biofilmer, Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM), Centrum för professionsstudier och Centrum för tillämpad arbetslivsforskning.

Malmö högskola har en **forskningsstrategi** som prioriterar forskning inom sex olika fält: Professioners utbildning och yrkesverksamhet, Migration och etnicitet, Kultur, medier och design, Lärande för framtidens samhälle, Teknik och människa och Hälsa och välfärd.

Från och med den 1 januari 2008 har Malmö högskola en ny organisation. Verksamheten är indelad i fyra fakulteter och områden, samt ett nytt Centrum för teknikstudier. Det största område är fortfarande Lärarutbildningen med sex olika enheter: Barn-unga-samhälle, Idrottsvetenskap, Individ och samhälle, Kultur-språk-medier, Natur-miljö-samhälle, Skolutveckling och ledarskap (SOL). Ett nytt område heter Kultur och samhälle. Här finns institutionerna Globala politiska studier, IMER, K3 och Urbana studier samt Centrum för kompetensbreddning. Fakulteten för Hälsa och samhälle har tolv enheter och på Odontologiska fakulteten finns 14 avdelningar. Centrum för teknikstudier är nybildat från årsskiftet. Här finns ämnen som medverkar i flervetenskapliga utbildningar med målsättningen att integrera tekniska, naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga perspektiv. Inom området **Hälsa och samhälle** finns följande ämnen: Biomedicinsk laboratorievetenskap, Folkhälsovetenskap, Omvårdnad och vårdvetenskap, Socialt arbete, Hälsa och samhälle. Inom området Hälsa och samhälle genomförs forskning om allt från naturvetenskap, teknik och

medicin till samhällsvetenskap. Hälsa och samhälle har inrättats som ett eget forskningsämne. Forskarna här samarbetar också med forskare från Malmö högskolas övriga områden i olika projekt. Här finns bl.a. en hel del forskning om hälsa i förhållande till det mångkulturella samhället, kvinnors hälsa, flyktingar etc. Ett forskningsprogram heter Migrationens utmaningar, ett annat Samband mellan pedagogisk stress, sömn, livskvalitet och framsteg i svenska för invandrare (SFI) bland en kohort nyanlända flyktingar i Malmö – en förstudie. Kontakt: dekanus Margareta Östman, 040-665 7000.

Umeå Universitet

Umeå universitet är ett av landets få kompletta universitet med forskning inom alla vetenskapsområden. Forskningen sker på bred front, men universitet satsar de närmsta åren speciellt på tolv starka forskningsområden: Befolkning - åldrande och livsvillkor, Biologisk kemi, Cancerforskning, Ekosystem i förändring, Genusforskning, Infektioner, Matematiklärande, Nervsystemet, Nordliga studier, Välfärdsforskning, Växt- och skogsbioteknik och Ämnesomsättningssjukdomar.

Över ämnesgränserna har forskningsområden vuxit fram: Nordliga studier, Humanistisk genusforskning och Befolkningsstudier, men också Humaniora och informationsteknik, Språk och kognition och humanistiska Vetenskaps-, teknik och miljöstudier. Andra ämnesövergripande områden som bör nämnas är Medier och populärvetenskap och Språk och kulturkontakt. Kontakt: 090-786 50 00.

Centrum för befolkningsstudier (CBS) är en tvärvetenskaplig centrumbildning av svenska och internationella forskare och forskargrupper inom bland annat historia, kulturgeografi, medicin och statistik. Dessa har befolkningsforskningen gemensamt och att flera letar svar på sina frågor i Demografiska databasen.

Vetenskaps-, teknik, och miljöstudier är ett växande mångvetenskapligt och internationellt orienterat forskningsområde vid Humanistiska fakulteten. VTM-studier är kulturvetenskaplig forskning om vetenskap, medicin, teknik och miljö, samt relationerna mellan dessa områden och samhället i stort. Forskningen behandlar högaktuella och omdebatterade ämnen, som förhållandet mellan experter och allmänhet, genteknik och politik, samhällsvetenskap och journalistik, jord- och skogsbrukets utveckling och utmaningar, medicin och läkemedelsindustri, miljödebatt och miljöskandaler, forskning och politik kring hållbar utveckling. Men till områdets åtaganden hör också att lyfta fram och belysa frågor och potentiella problem, som sällan diskuteras offentligt men som är eller bedöms bli viktiga ur ett samhällsperspektiv.

Den humanistiska fakulteten har ett starkt engagemang inom området livsvetenskap och har genom den s.k. **HUMliv-gruppen** och genom att tillsätta flera doktorandtjänster bidragit till utvecklingen av forskning och utbildning som studerar kulturella och sociala aspekter på utvecklingen av de moderna livsvetenskaperna och biotekniken. Den snabba utvecklingen inom livsvetenskaperna reser ett antal viktiga frågor om t.ex. etik, värderingar, lagstiftning och ekonomi och överhuvudtaget om vetenskapens och teknikens roll i kultur och samhälle. Denna verksamhet ska fortsatt utvecklas bl.a. inom ramen för Centrum för världsbilder, livsskådningar och vetenskap och inom seminariet Synpraxia.

I **HUMlab** vid Umeå universitet möts humaniora, kultur och informationsteknik. Alla är välkomna att delta i verksamheten och driva egna projekt i en kreativ miljö som samlar studenter, forskare, konstnärer, näringsliv och medieintresserade. HUMlab är en internationellt etablerad plattform för digital humaniora och nya medier. I centrum finns en stark

studiomiljö på ca 500 m² med spännande teknik, många internationella besökare, ofta flera samtidiga aktiviteter och en rik blandning av kompetenser och intressen. I HUMlab drivs flera större forsknings- och utvecklingsprojekt.

Forskningsområdet **Välfärdsforskning** berör folkhälsa, fattigdom, jämlikhet och arbetsmarknadsfrågor. Välfärdsforskning handlar om hur människor lever sina liv och hur olika faktorer kan förklara deras levnadsförhållanden. Forskarna tittar både på fakta och subjektiva upplevelser. Inom välfärdsforskningen vid Umeå universitet arbetar framför allt forskare inom sociologi, folkhälsovetenskap, socialt arbete och nationalekonomi. Totalt är ett tiotal universitetsämnen inblandade. Information från stora dataregister och intervjuundersökningar utgör en viktig grund för forskningen. Vissa forskare arbetar även ute på fältet och kan exempelvis studera ett vårdbiträdes arbete på ett äldreboende eller en socialarbetares arbete med klienter.

Vid Umeå universitet finns dessutom två centrum som är inriktade mot global hälsa. Det är **FAS-centrum för global folkhälsoforskning**, ett nytt centrum med årlig finansiering från FAS. Projektledare är professor Stig Wall, 090-785 12 09. Det andra är ett samarbete mellan Umeå universitet och Karolinska institutet, **The Swedish Research School for Global Health**. Kontakt: Vinod Diwan (Chair) +46 (0)8 524 800 00.

Inom den medicinska fakulteten finns följande institutioner: Farmakologi och klinisk neurovetenskap, Folkhälsa och klinisk medicin, Integrativ medicinsk biologi, Kirurgisk och perioperativ vetenskap, Klinisk mikrobiologi, Klinisk vetenskap, Medicinsk biovetenskap, Medicinsk kemi och biofysik, Molekylärbiologi, Odontologi, Omvårdnad, Samhällsmedicin och rehabilitering samt Strålningsvetenskaper. Följande centrumbildningar finns: UCMM - Umeå centrum för molekylär medicin, UCMP - Umeå centrum för molekylär patogenes och UCMR – Umeå Centre for Microbial Research

Spa-programmet startade hösten 2005 i Örnsköldsvik och är en av Idrottshögskolans nya utbildningar. Den tvååriga utbildningen leder fram till en högskoleexamen, med inriktning mot SPA-miljöer. Utbildningen är ett samarbete mellan Umeå universitet, Örnsköldsviks kommun och Paradisbadet i Örnsköldsvik. Programmet är tvåårigt och ger kunskaper och färdigheter för att arbeta med individer och grupper främst i praktisk verksamhet. Spa-programmet är tvärvetenskapligt och innehåller kurser från flera olika utbildningsområden. Du får grundläggande kunskaper om kroppens struktur och funktion och betoningen ligger på fysisk aktivitet, kost, avspänning och återhämtning samt spa-behandling inklusive massage. Under praktikperioden kommer du i nära kontakt med kunder/ klienter. Spa-områdets historiska utveckling och grund, samt likheter och skillnader med dagens spa-kultur är andra delar som ingår i programmet, liksom hur olika samhälls- och familjeförhållanden påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser. Spa-programmet som leder fram till en högskoleexamen är en teoretiskt och praktiskt inriktad hälso- och friskvårdsutbildning med inriktning mot spamiljöer. Kontakt: Lisbeth Wikström-Frisén/Peter Forsgren, 090-785 48 18/785 48 27.

I Idrottsmedicins lokaler finns en trädgård: **Sinnenas rum**. Den har flera syften och dess utformning gör den väl anpassad för restaurativa ändamål. Den gröna miljön har stor betydelse för välbefinnandet. Gröna miljöer kan bidra till rehabilitering, därmed har gröna miljöer stor betydelse. En rad forskare har visat att grön utemiljö har positiv inverkan på människans fysiska och psykiska välbefinnande. Den forskning som finns gjord kring naturens betydelse för människan handlar om restaurativa miljöer (restorative environments) och är i många fall kopplad till stress. Att arbeta och träna i trädgården - i gröna miljöer - erbjuder en allsidig

träning. Förutom den fysiska träningen, främst finmotorik och koordinationsförmåga, ger arbetet rikligt med intellektuell träning och stimulans samt social träning. Kontakt: Kerstin Fahlman-Noord, 090 - 785 86 92.

Luleå Tekniska Universitet

Medicin och vård hör inte till Luleå Tekniska Universitets prioriterade forskningsområden. Inom dess utvecklingsområden hittar man dock områdena **Hälsa, vård och välfärd** samt Musik och teknik. När det gäller det första området så fokuserar man på empowermentfrågor, dvs frågor runt egenmakt och självständighet hos brukare av äldre- och sjukvård, liksom problemställningar som rör förebyggande åtgärder och unga människors livsstil. Man utvecklar bl a metoder och ny trådlös teknik för att registrera och mäta fallolyckor i hemmet, mobila larm för äldre och sjuka och nya tekniska lösningar för rehabilitering av sjuka i hemmet. Unga människor och deras hälsa är i fokus i forskningsprojekt som rör inaktiva ungdomars inställning till fysisk aktivitet eller utveckling av teknik för att stötta föräldrar till för tidigt födda barn. Man kombinerar ämnen som hälsovetenskap, teknisk psykologi, pedagogik/lärande, systemvetenskap/informatik, systemteknik, språk och kultur m fl. vilket resulterar i ny kunskap.

Forskningen inom området **Musik och teknik** har sin kärna i musiken, där musiker/tonsättare, forskare inom musikområdet och tekniska forskare engageras i samverkan. Till profilen hör också en nära samverkan mellan musik och teknikvetenskap. Musikhögskolan i Piteå är en viktig del av Luleå tekniska universitet och är Sveriges enda musikhögskola norr om Stockholm. Här finns internationellt etablerad kompetens på en rad olika musikaliska fält: komposition, dirigering (kör och orkester), orgel, klassisk gitarr och rockmusik. Dessutom bedrivs forskning och forskarutbildning inom det expansiva fältet ljudteknik. Forskningsmiljön och infrastrukturen medger nyskapande samarbeten mellan musik och teknik. Ett resultat av detta är det nyligen invigda konserthuset Studio Acusticum vid Campus Piteå, som har tillkommit i nära samarbete mellan forskare inom musik, teknisk akustik och träteknik. Studio Acusticum har konstruerats så att det, vid sidan av publika funktioner, också fungerar som ett laboratorium för musikalisk och akustisk forskning i syfte att skapa optimala ljudmiljöer för olika slags musikaliska och sceniska aktiviteter.

Forskningen vid **Institutionen för hälsovetenskap** har sin utgångspunkt i de ämnen som finns på institutionen och som utgör en bas för institutionens utbildningsprogram. Idag finns forskning inom arbetsterapi, farmaci, medicinsk vetenskap, omvårdnad, sjukgymnastik och inom forskarutbildningsämnet Hälsovetenskap och social omsorg. Forskarutbildning vid Institutionen för hälsovetenskap bedrivs inom forskningsämnena Omvårdnad och Sjukgymnastik samt forskarutbildningsämnet Hälsovetenskap och social omsorg. Inom forskarutbildningsämnet Hälsovetenskap och social omsorg är det möjligt att bedriva forskning med inriktning mot arbetsterapi, farmaci, medicinsk vetenskap eller annat närliggande område.

Nasjonalt forskingssenter innen komplementær og alternativ medisin, Tromsø Universitet, Norge

Vid universitetet i Tromsø finns vid den medicinska fakulteten ett **nationellt forskningscentrum för komplementär och alternativmedicin** (NAFKAM). Det var efter en utredning 1998 som det beslutades att ett sådant nationellt forskningsmiljö skulle inrättas vid något universitet. Centrumet öppnades år 2000. Centrumet främjar implementerar och samordnar norsk forskning inom komplementär och alternativ medicin och får sina forskningsmedel från det statliga hälso- och sjukvårdsdepartementet. Knutet till NAFKAM är NIFAB, som är ett offentligt **nationellt informationscentrum för alternativ behandling/medicin**. Deras mål är

att beskriva området alternativ medicin och ge kvalitetssäkrad forsknings och erfarenhetsbaserad information i syfte att ge den enskilde stöd i valet av vård. Det är även tänkt att detta ska vara en informationsresurs för vårdpersonal. NIFAB är också helt finansierat av det norska hälso- och sjukvårdsdepartementet. Det är tvärvetenskaplig forskning som prioriteras där både kvalitativ och kvantitativ forskning finns med. Man har också utbildning, konsultationsservice och ett betydande nationellt och internationellt samarbete (i synnerhet med Kina) och nätverk. Uppsatta mål är att skapa en förståelse för alternativa och komplementära system och metoder och finna ut hur dessa kan medverka till att lindra och förkorta sjukdomar och öka livskvaliteten och stärka förmågan att handskas med sjukdom. Ett exempel på forskning som görs är det skandinaviska registret för exceptionella sjukdomsförlopp (RESF) som är ett register över sjukdomshistorier som patienter rapporterar in efter det att de upplevt sig ha fått hjälp inom komplementär- eller alternativmedicinen. En doktorand vid Enheten för studier av integrativ vård, vid Karolinska Institutet gör ett delprojekt inom RESF.

<http://uit.no/nafkam/>

Videns- og Forskningscenter for Alternativ Behandling, Danmark

Videns- og Forskningscenter for Alternativ Behandling (ViFAB) är ett centrum med säte i Århus, vilket lyder under Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse och är statligt finansierat. Målen är att öka kunskapen om olika alternativa behandlingsformer och deras verkningar, att främja och utveckla tvärvetenskaplig forskning inom området och att främja en dialog mellan konventionell personal och alternativa behandlare och brukare av sådan vård. Centrumets uppgifter är att samla, bearbeta, utveckla och förmedla kunskap om alternativa behandlingar och naturmedicin, att initiera forskning inom området, att främja en dialog konventionella och alternativa behandlare och brukare av sådan vård, samt att öka kunskapen om den behandlingsfilosofiska bakgrund som alternativa och naturmedicinska behandlingar bygger på.

<http://www.vifab.dk/om+vifab>

I Danmark finns också **Center for Brobygning i Sundhedsarbejde (CBiS)** som är ett oberoende och tvärvetenskapligt forsknings- och undervisningscentrum som befinner sig i spänningsfältet mellan alternativ och etablerad medicin. CBiSs mål är att genom forskning och undervisning undersöka möjligheterna till ett brobygge mellan alternativa och konventionella behandlingssystem. CBiS etablerades 2001.

<http://www.cbis.dk/>

University of Southampton, England

Vid **Complementary and Integrated Medicine Research Group** vid School of Medicine, University of Southampton har forskning bedrivits inom alternativ-/komplementärmedicin sedan 1995 då enheten etablerades av George Lewith, forskare, läkare, akupunktör och homeopat. Forskargruppen består av ett multidisciplinärt team av ickekliniska post-doc-forskare, läkare, sjuksköterskor, fysioterapeuter, KAM-terapeuter och hälsopsykologer som nu hunnit publicera ett omfattande antal studier inom området. Man har en tydlig patientfokus och lägger en hel del energi på att utveckla nya forskningsmetoder/-design anpassade till området. Målet är att undersöka KAM och hur sådana metoder kan integreras i den ordinarie vården.

<http://www.cam-research-group.co.uk/>

University of Westminster, London

School of Integrated Health har sin upprinnelse i ett centrum inom primärvården som arbetade för en integrativ vård. Detta centrum blev år 1997 en del av University of Westminster. School of Integrated Health grundades år 2000 och där samarbete och partnerskap mellan olika professioner inom vården och ett reflekterande och integrativt förhållningssätt till hälsa och social omvårdnad betonades. Idag har man det största utbudet av kurser i Europa inom området. Det finns kurser på både grundläggande och avancerad nivå, t.ex. Complementary Therapies, Herbal Medicine, Homoeopathy, Naturopathy, Nutritional Therapy and Remedial Massage & Neuromuscular Therapy and the Chinese Medicine: Acupuncture. Man har idag mer än 800 studenter.

Forskningsmässigt är man en tvärvetenskaplig enhet som inkluderar sociologi, antropologi, epidemiologi, statistik och en mängd olika komplementära terapier. Forskningen och kunskapsöverföringen är samlad kring följande teman: Complementary therapies; EAST-medicine (East Asian Medicines); Evidence base; iCAM Unit (integrating complementary and alternative medicine); Professional Development; Patient Experience och Public Health Nutrition. Mycket av arbetet fokuserar på att undersöka de komplementära terapiernas evidensbas och deras integrering i den ordinarie sjukvården och utvecklandet av olika verktyg och system för att tillförsäkra sig bästa möjliga behandlingar. Vid skolan finns en öppenvårdsmottagning där studenterna praktiserar sina kunskaper och erbjuder allmänheten behandlingar.

<http://www.wmin.ac.uk/sih/page-0>

Sammanfattande kommentarer

En reflektion efter genomfört arbete är att på samtliga lärosäten är mång- och tvärvetenskaplighet honnörsord. Vilken betydelse man sedan lägger i dessa termer kan säkert variera. Ämnen som ligger nära varandra i vetenskapssyn bör vara lättare att kombinera och få att samverka. Vissa ämnen inom området hälsovetenskap bör kunna samverka med varandra utan större gnissel. Detta är en form av tvärvetenskaplighet. En form där man istället kombinerar humaniora och medicin bör vara betydligt svårare att få till stånd. Sådana kombinationer av "mjuka" humaniora ämnen med "hårdare" medicinska och/eller tekniska ämnen är sällsynta i undersökningen. Sedan vet man inte om det som framställs på hemsidan överensstämmer med verkligheten. Ofta ska man förstå formuleringar om tvärvetenskaplighet på detta plan som strävan efter eller som en målsättning. Personligen tycker jag det är intressant med nya ämnen som mat- och måltidsvetenskap, som i sig är tvärvetenskapligt sammansatta.

En centrumbildning behöver inte nödvändigtvis vara tvärdisciplinär. En vanlig institution kan ha högre grad av ämnesövergripande sammansättning. Hur det sedan ser ut med verklig samverkan är en annan fråga. Vid läroverk med humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning finns säkert många exempel på individuella forskningsprojekt som relaterar till hälsa på ena eller andra sättet och därför är tvärvetenskapliga till sitt upplägg. Dessa har jag inte kommit åt under min begränsade undersökningstid.

En ytterligare reflektion är att de nyare och mindre högskolorna tycks ha kommit längre när det gäller mång- och tvärvetenskaplig samverkan än de äldre och större universiteten. Troligen har det att göra med att institutionerna vid de stora läroverken har långa forskartraditioner med inarbetade strukturer när det gäller arbetets organisation, medan man på de mindre högskolorna börjat från nya utgångspunkter och därigenom haft möjlighet att skapa något nytt och då byggt in tvärvetenskapligheten på ett annat sätt. Vid de äldre läroverken har man ofta istället satsat på mer traditionell ämnesspecifik forskning, vilket också ofta lett till spetskompetens inom sitt område. Undantag till dessa regler finns förstås också.

En sista kommentar: I både Norge och Danmark finns nationella och statligt finansierade forskningscentrum inom området alternativ-/komplementärmedicin. Så är inte fallet i Sverige. Av olika historiska skäl finns det i vårt land ett större motstånd mot att undersöka detta område. Kanske beror det på att den medicinska vetenskapen och läkarkåren är särskilt stark i vårt land? I England finns inte heller något sådant nationellt centrum vad jag förstår, men där har området utforskats längre och det tycks finnas en större acceptans för att undersöka området.

Jag hoppas att denna sammanställning på något sätt kan motsvara de förväntningar ni haft och att den ger er den överblick ni söker för att kunna gå vidare i era planer.

Vänliga hälsningar Olov Dahlin
Lektor i religionsvetenskap
HS-institutionen

Tvärvetenskapligt forum för hälsostudier
Högskolan i Gävle
801 76 Gävle

026-64 87 73, 08-649 90 87, 0707-34 36 38

Jag bifogar här några länkar som jag sprungit på under informationssökningen, som ni kanske kan ha nytta av:

Complementary and Alternative Medicine (CAM). A Systematic review of Intervention Research in Sweden:

http://www.fas.forskning.se/upload/dokument/publiktioner/pdf/CAM%20in%20Sweden_070402.pdf

Framsteg inom hälsoforskning. En forskningsöversikt över svensk medicinsk forskning, som har blivit allt mer multidisciplinär till sin karaktär. Rapporten är sammanställd av medicinjournalisten Ann-Marie Dock och utgiven av Vetenskapsrådet:

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdfer/M_0038.pdf

Medicinsk forskning för bättre hälsa. Ämnesrådet för medicins underlag till Vetenskapsrådets forskningsstrategi 2009–2012:

<http://www.vr.se/download/18.2f62b054117692ac43f80007353/%C3%84mesr%C3%A5det+f%C3%B6r+medicins+underlag+2007.pdf>

Strategi för Livsvetenskaperna. En rapport från strategipanelen för bioteknik, läkemedelsutveckling och medicinsk teknik:

<http://www.stratresearch.se/Documents/Strategirapport%20BIO%202007.pdf>